

UTJECAJ OSNOVNIH OBILJEŽJA DIPLOMANATA SREDNJIH ŠKOLA NA IZBOR UNIVERZITETA U ZENICI

THE EFFECT OF BASIC CHARACTERISTICS OF SECONDARY SCHOOL GRADUATES ON THE CHOICE OF THE UNIVERSITY OF ZENICA

Dr. sc. Suvad Isaković, vanredni profesor
Univerzitet u Zenici, Politehnički fakultet
Zenica

Dr. sc. Ajla Muratović - Dedić, docent
Univerzitet u Zenici, Ekonomski fakultet
Zenica

Dr. sc. Dženan Kulović, docent
Univerzitet u Zenici, Ekonomski fakultet
Zenica

REZIME¹

Svrha ovog rada je identifikovati utjecaj osnovnih obilježja diplomanata srednjih škola na upis u prvu godinu I ciklusa studija Univerziteta u Zenici. Za osnovna obilježja diplomanata odabrane su sljedeće nezavisne varijable: srednjoškolsko obrazovanje, uspjeh diplomanata, spol diplomanata i mjesto iz kojeg dolaze diplomanti. Uzorak istraživanja obuhvatio je N=2.304 respondenta sa područja Zeničko-dobojskog kantona. Statistička obrada podataka provedena je u statističkom programu SPSS, dok je provjera postavljenih hipoteza provedena ANOVA metodom. Na osnovu rezultata provjere hipoteze, utvrđeno je da uspjeh diplomanata i spol diplomanata ne utječu statistički značajno na broj upisanih studenata prve godine, za razliku od obilježja srednjoškolsko usmjerenje i općina/grad iz koje dolaze diplomanti, koja imaju statistički značajan utjecaj na broj upisanih studenata u prvu godinu studija Univerziteta u Zenici.

Ključne riječi: Obilježja, diplomanti, studijski program.

ABSTRACT

The purpose of this paper is to identify the effect of the basic characteristics of high school graduates on enrollment in the first year of the first cycle of studies at the University of Zenica. The following independent variables were selected for the basic characteristics of the graduates: secondary education, the success of the graduates, the gender of the graduates, and the place from which the graduates come from. The research sample included N = 2,304 respondents from the area of Zenica-Doboj Canton. Statistical data processing was performed in the SPSS statistical program, while the verification of the set hypotheses was performed by the ANOVA method. Based on the hypothesis test result, it was found that the success of graduates and the sex of graduates do not statistically significantly affect the number of enrolled students in the first year. In contrast, the characteristics of high school orientation and the municipality/city from which graduates come have a statistically significant impact on the number of students enrolled in the first year of study at the University of Zenica.

Keywords: Characteristics, graduates, study program.

¹ Ovaj rad je zasnovan na dijelu rezultata projekta istraživanja pod nazivom: „Istraživanje ulaznih obrazovnih potencijala i tržišnih mogućnosti zapošljavanja svršenika Univerziteta u Zenici“, koji je proveden za Ministarstvo obrazovanja nauke, kulture i sporta ZDK.

1. UVOD

Diplomanti srednjih škola prilikom izbora fakulteta za studij nalaze se pred velikim izazovima, koji će u budućnosti opredijeliti njihov profesionalni život. Kako i na koji način odabrati fakultet ili univerzitet za studij je pitanje bez konkretnog odgovora, prije svega zbog činjenice da veliki broj diplomanata nema potreban broj informacija o izlaznim zvanjima, koja se stiču nakon završetka određenog fakulteta. Također, ni diplomanti nisu dovoljno educirani da bi mogli samostalno da naprave pravi izbor profesionalne orijentacije. Kako navodi Raković, pedagozi trebaju preuzeti aktivniju ulogu prilikom profesionalne orijentacije učenika i njihovog zadovoljstva izborom studija [1]. Proaktivan pristup može značajno smanjiti postotak nezadovoljstva izborom studijskog programa. Rezultati istraživanja zadovoljstva studijskim programima, kako navodi Mrnjavac i Pivac, pokazuju kako skoro 34,64% ispitanika (studenata koji su odustali od studija) ključnim razlogom odustajanja smatraju krivo odabrani studijski program [2]. Potpuno je jasno da kvalitetna orijentacija može značajno doprinijeti pravilnom izboru studijskog programa, koje garantira uspješan nastavak školovanja. Kao prilog ovoj tvrdnji jesu rezultati istraživanja gdje, kako navode autori Owen, Poyton i Moore „učenici završnih razreda očekuju podršku nekog oblika mentorstva“ [3]. Također, autor Gilstrap smatra kako „svaka visokoškolska ustanova mora ažurirati informacije, koje studijske programe planiraju ponuditi budućim studentima“. Nepobitna je činjenica, da veliki broj studenata odustaje, kako navode Chen i DesJardins „zbog neadekvatnih informacija i zbnunjujućih glasina prilikom prijema studenata“ [4].

Gatfield i Chen smatraju da su prethodna iskustva ključna za donošenje odluka o upisu univerziteta [5]. Odnose, koje studenti grade tokom studiranja predstavljaju značajan izvor informacija, koji može opredijeliti njihovu odluku [5]. Neke srednje škole kvalitetnije pripremaju buduće studente nego druge, kako navode Robinson i Roksa, prilikom donošenja odluke, koji karijerni put izabrati. Nema sumnje kako socioekonomski kriterij može značajno opredijeliti odluku, koji studijski program izabrati. Autori Shahijan, Rezaei, S. i Guptan smatraju da se univerziteti trebaju fokusirati na nivoe zadovoljstva, rangiranje univerziteta, školarine i lokaciju [6]. Kako navode autori, Niu i Tienda „postoje metodološke implikacije socioekonomskih faktora i društvenog statusa prilikom izbora studijskog programa“ [7]. Tako, djeca boljeg imovinskog stanja mogu izabrati atraktivnije studijske programe stranih visokoškolskih ustanova, a djeca slabijeg imovinskog stanja mogu birati javne fakultete, čije školarine nisu visoke.

Međutim, veliku pažnju treba posvetiti traganju za onim učenicima, koji imaju pokazane iznimne rezultate tokom srednje škole. Ovakav pristup zahtijeva proaktivnu ulogu visokoškolske ustanove, koja treba posebnu pažnju posvetiti regrutovanju takvih učenika. Iako mnogi zapadni univerziteti nastoje privući učenike generacije dajući određene pogodnosti, naše zakonodavstvo prepoznaje ovakve kategorije učenika, nudeći mogućnost bezuslovnog upisa. Prema rezultatima istraživanja, pomenuti autori Owen, Poyton i Moore smatraju kako „neformalni izvori informacija putem društvenih mreža mogu pružiti veliku pomoć prilikom donošenja odluke, koji studijski program izabrati“ [3].

Nadalje, isti autori tvrde kako gotovo 85% ispitanika smatra kako „radije žele dobivati informacije iz četiri ili tri izvora“ [3]. Davanjem prioriteta određenim kriterijima, prilikom anketiranja učenika završnih razreda, treba pomoći visokoškolskoj ustanovi prilikom izbora načina oglašavanja studijskih programa. Međutim, većina autora naglašava kako izbor studijskog odsjeka može opredijeliti spol učenika završnih razreda srednjih škola. Kako navode autori, Akyol, Krishana i Lychagin, rodne razlike opredjelju izbor studijskih programa. Autori tvrde kako neki fakulteti, koji organiziraju prijemni ispit nemaju mogućnost praviti ove razlike zbog mjerenja učinka tokom testa [8].

Međutim, odluka studenata, koja prethodi prijemnom ispitu može pokazivati razlike prema

spolu. Tradicionalno, inženjerske fakultete više biraju muškarci, dok društvenim fakultetima žene poklanjaju veću pažnju. Zbog toga postoji opravdana potreba, prilikom analiziranja rezultata istraživanja, da se sagleda i ovaj kriterij. Izbor fakulteta učenika završnih razreda škola Zeničko-dobojskog kantona nije istražen. Primarni cilj marketinških aktivnosti posljednih godina nije dao signifikantne rezultate, što nameće potrebu naučnog pristupa istraživanju ovog fenomena.

2. METODOLOGIJA

Za prikupljanje primarnih podataka istraživanja kreiran je upitnik, u kojem su navedena osnovna obilježja diplomanata srednjih škola, dok su sekundarni podaci o broju upisanih studenata u prvu godinu I ciklusa studija pribavljeni od strane Univerziteta u Zenici. Za uzorak su odabrani diplomanti srednjih škola Zeničko-dobojskog kantona. U istraživanju je učestvovalo N = 2.304 respodenta, koji su putem online platforme dostavili popunjene anketne upitnike. Za potrebe statističkih analiza korišteni su sljedeći programi: Microsoft Excel i Statistički program za društvene nauke (SPSS), dok je provjera hipoteza istraživanja provedena ANOVA metodom.

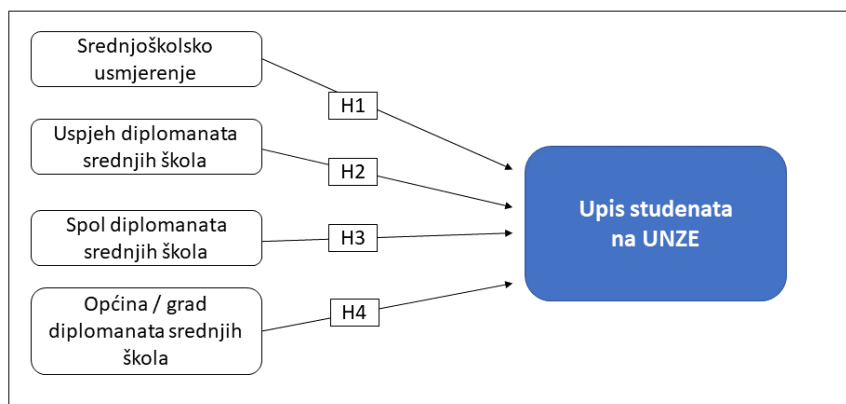
Primarni cilj analize modela hipoteza je opisati upis studenata na prvu godinu studija Univerziteta u Zenici (kako na nivou svih fakulteta pojedinačno tako i na univerzitetskom nivou), u periodu od 2015/16. do 2020/21. akademske godine.

Sekundarni cilj analize modela hipoteza je ispitati postojanje utjecaja faktora, kao što su „Srednjoškolsko usmjerenje“, „Uspjeh diplomanata srednjih škola“, „Spol diplomanata srednjih škola“ i „Općina/grad diplomanata srednjih škola“ na odluku o upisu studenata na Univerzitet u Zenici (UNZE).

Hipoteze istraživačkog Modela

U okviru istraživačkog Modela, bit će provjerene sljedeće hipoteze:

- ... H1 - Srednjoškolsko usmjerenje diplomanata srednjih škola utječe na upis studija na Univerzitet u Zenici;
- ... H2 - Uspjeh diplomanata srednjih škola utječe na upis studija na Univerzitet u Zenici;
- ... H3 - Spol diplomanata srednjih škola utječe na upis studija na Univerzitet u Zenici;
- ... H4 - Općina/grad diplomanata srednjih škola utječe na upis studija na Univerzitet u Zenici.

Slika 1. Model hipoteza istraživanja

Analiza istraživačkog modela je podijeljena u dva dijela:

- ... Deskriptivna statistika – u okviru ovog dijela izvršena je opisna analiza uzorka i opisna analiza svih varijabli upotrebom tabela frekvencije i grafova, te indikatora kao što su

- aritmetička sredina, standardna devijacija, minimalna i maksimalna vrijednost;
- ... Inferencijalna statistika – prikazuje listu hipoteza, istraživački model, te rezultate istraživanja na nivou svake hipoteze upotrebom metode ANOVA.

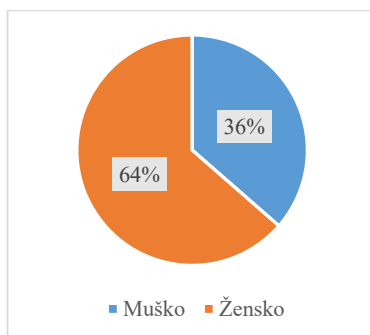
Opisna analiza uzorka urađena je kroz detaljnu analizu spola, srednjoškolskog usmjerenja, prosječne ocjene školovanja u srednjoj školi, grada i općine iz koje dolaze, te fakulteta/odsjeka za koje su zainteresirani. Rezultati su prikazani tabelarno i slikovito.

Broj ženskih ispitanika daleko nadmašuje broj muških. Preciznije, broj ženskih ispitanika je za čak 626 osoba (27.2%) veći od muških.

Tabela 1. Spol ispitanika

Spol	Broj	%
Muško	839	36.4
Žensko	1465	63.6
Total	2304	100

Ogromna razlika u strukturi uzorka po pitanju spola respedonata prikazana je na Slici 2.

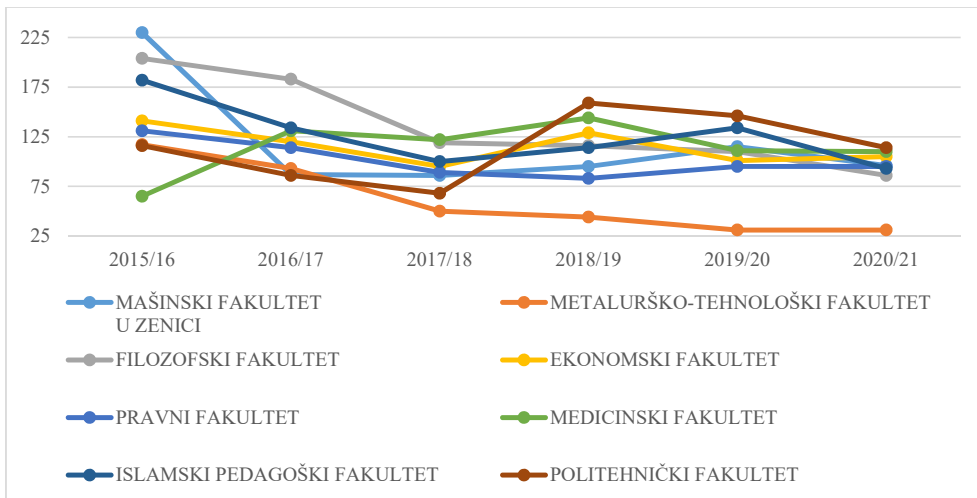
Slika 2. Spol ispitanika

Kada je u pitanju usmjerenje ispitanika u toku srednjoškolskog obrazovanja, najviše ih je u kategoriji „Tehnička škola“ (51.2%), zatim u kategoriji „Gimnazija“ (34.9%), te najmanje u kategoriji „Medicinska škola“ (14%).

Tabela 2. Srednjoškolsko usmjerenje

Usmjerenje	Broj	%
Medicinska škola	322	14.0
Gimnazija	803	34.9
Tehnička škola	1179	51.2
Total	2304	100

Slika 3. prikazuje kako je trend pada ukupnog broja upisanih studenata prvog ciklusa prisutan na svim fakultetima Univerziteta u Zenici.

Slika 3. Upis I ciklusa studija po fakultetima Univerziteta u Zenici

Provjera hipoteza istraživanja provedena je ANOVA metodom, kako je prikazano u Tabeli 3.

Tabela 3. Rezultati testiranja hipoteza ANOVA metodom (95% interval pouzdanosti)

	Hipoteza	Sig.	Status	Partial Eta squared	Veličina efekata*
H1	Srednjoškolsko usmjerenje diplomanata srednjih škola utječe na upis studija na Univerzitetu u Zenici	0.050	Podržana	0.003	Mali
H2	Uspjeh diplomanata srednjih škola utječe na upis studija na Univerzitetu u Zenici	0.742	Odbijena	0.000	Mali
H3	Spol diplomanata srednjih škola utječe na upis studija na Univerzitetu u Zenici	0.391	Odbijena	0.000	Mali
H4	Općina/grad diplomanata srednjih škola utječe na upis studija na Univerzitetu u Zenici	0.036	Podržana	0.009	Mali

Napomena:
0.01 (Mali efekti); 0.06 (Srednji efekti); 0.14 (Veliki efekti)
Korišten interval pouzdanosti od 95%

Kako se vidi iz rezultata provjere hipoteza istraživanja, Tabela 3. efekti „uspjeha diplomanata“ i „spola diplomanata“ srednjih škola nisu statistički značajna nezavisna varijabla, u modelu, „srednjoškolsko usmjerenje“ i „općina/grad“ diplomanata srednjih škola imaju statistički značajnu ulogu prilikom donošenja odluke o „upisu na UNZE“. S druge strane treba imati na umu da su H1 i H4 podržane uz sig. vrijednosti, koje su ili na samoj granici prihvatanja hipoteze ($p = 0.05$), ili približne toj granici ($p = 0.036$), što dodatno pojašnjava otkud mali efekti u slučaju sve četiri hipoteze. Iako je veličina efekata okarakterisana kao „mala“, važno je istaći da su ipak kod podržanih hipoteza efekti veći (*partial eta squared* vrijednosti 0.003 i 0.009) u odnosu na veličinu efekata kod odbijenih hipoteza (*partial eta squared* vrijednosti 0.000 i 0.000).

Posmatrajući odgovore u Tabeli 4. na pitanje o studiju na UNZE po različitim kategorijama unutar varijable „prosječna ocjena školovanja u srednjoj školi“, jasno je da najveći broj srednjoškolaca nema definisan stav o tome da li će studirati na UNZE, ali i to da puno veći broj odgovara negativno (čak 930), u odnosu na one koji potvrđuju da će studirati na UNZE (503 učenika).

Tabela 4. Prosječna ocjena * Studirati na UNZE

Studirati na Univerzitetu u Zenici	a) Prosječna ocjena školovanja u srednjoj školi			Total
	2-2.9	3-3.9	4-5.0	
1 – sigurno neću	14	118	175	307
2 - neću	23	221	379	623
3 – nemam stav	31	309	531	871
4 – hoću	8	119	212	339
5 – sigurno hoću	4	55	105	164
Ukupno	80	822	1402	2304

Dakle, ako se uzme u obzir da 871 diplomant nema stav o nastavku studiranja na UNZE, sasvim je jasno u kojoj mjeri je izostala profesionalna orijentacija srednjoškolaca, a posebno se ukazuje na izostanak proaktivnog djelovanja UNZE, prema učenicima srednjih škola u Zeničko-dobojskom kantonu.

3. ZAKLJUČCI

Hipoteza H1 je podržana na intervalu pouzdanosti od 95%, te samim tim ukazuje na to da postoje statistički značajne razlike između različitih kategorija varijable „srednjoškolsko usmjerenje“ (tehnička škola, gimnazija, medicinska škola), kada su u pitanju stavovi oko upisa na studij Univerziteta u Zenici. Prema tome, moglo bi se reći da varijabla „srednjoškolsko usmjerenje“ ima statistički značajan utjecaj na varijablu „upis na UNZE“. Ipak, s obzirom da je hipoteza prihvaćena uz p vrijednost, koja je jednaka 0.05, što je prag za prihvatanje hipoteze na intervalu pouzdanosti od 95%, ne iznenađuje što je veličina tih efekata okarakterisana kao mala (vrijednost 0.003).

Hipoteza H2 nije podržana na intervalu pouzdanosti od 95%. Ne postoje statistički značajne razlike između različitih kategorija varijable „uspjeh diplomanata“ (2-2.9; 3-3.9; 4-5), kada su u pitanju stavovi oko upisa na studij Univerziteta u Zenici. Prema tome, moglo bi se reći da varijabla „uspjeh diplomanata“ nema statistički značajan utjecaj na varijablu „upis na UNZE“, što ujedno pojašnjava nepostojanje veličine bilo kakvih efekata (vrijednost 0.000).

Hipoteza H3 nije podržana na intervalu pouzdanosti od 95%. Ne postoje statistički značajne razlike između različitih kategorija varijable „spol diplomanata“ (muško; žensko), kada su u pitanju stavovi oko upisa na studij Univerziteta u Zenici. Prema tome, moglo bi se reći da varijabla „spol diplomanata“ nema statistički značajan utjecaj na varijablu „upis na UNZE“, što ujedno pojašnjava nepostojanje veličine bilo kakvih efekata (vrijednost 0.000).

Hipoteza H4 je podržana na intervalu pouzdanosti od 95%, te samim tim ukazuje na to da postoje statistički značajne razlike između različitih kategorija varijable „općina/grad diplomanata srednjih škola“ (Doboj Jug, grad Visoko, grad Zenica, Kakanj, Maglaj, Olovo, Tešanj, Usora, Vareš, Zavidovići, Žepče), kada su u pitanju stavovi oko upisa na studij Univerziteta u Zenici. Prema tome, moglo bi se reći da varijabla „općina/grad diplomanata srednjih škola“ ima statistički značajan utjecaj na varijablu „upis na UNZE“. Ipak, s obzirom da je hipoteza prihvaćena uz p vrijednost, koja je približna 0.05, što je prag za prihvatanje hipoteze na intervalu pouzdanosti od 95%, ne iznenađuje što je veličina tih efekata okarakterisana kao mala (vrijednost 0.009).

4. LITERATURA

- [1] Raković, M.: Uloga pedagoga u profesionalnoj orijentaciji učenika i njihovo zadovoljstvo izborom studija, Osijek: Filozofski fakultet Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, 2015.
- [2] Mrnjavac, Ž., Pivac, S.: Rezultati istraživanja o zadovoljstvu studenata studijskim programima i spremnosti za tržište rada, AZVO, 2015, dostupno na: <https://www.azvo.hr/images/stories/publikacije/Rezultati%20istra%C5%BEivanja%20zadovoljstva%20studenata.pdf>

- [3] Owen, L., Poynton, Timothy A. i Moore, R.: Student Preferences for College and Career Information, *Journal of College Access*: Vol. 5 : Iss. 1 , 2020, Article 7.
- [4] Chen, R. i DesJardins, S. L.: Exploring the effects of financial aid on the gap in student dropout risks by income level. *Research in Higher Education*, 2008, 49(1), 1–18.
- [5] Gatfield, T., & Chen, C.-h.: Measuring student choice criteria using the theory of planned behaviour: The case of Taiwan, Australia, UK, and USA. *Journal of Marketing for Higher Education*, 2006, 16(1), 77–95
- [6] Shahijan, M. K., Rezaei, S., & Guptan, V. P.: Marketing public and private higher education institutions: A total experiential model of international student’s satisfaction, performance and continues intention. *International Review on Public and Nonprofit Marketing*, 15(2), 2018, 205-234.
- [7] Niu, Sunny X., Marta T. i Kalena, C.: College Selectivity and the Texas Top 10% Law. *Education Review Economics of Education Review*, 2006, 25:259-272.
- [8] Akyol, P., Krishna, K. i Sergey L.: Gender Differences in College Major Choice: Preferences versus Performance, available at: <https://scholarworks.wmich.edu/jca/vol5/iss1/7>

